

KJENT

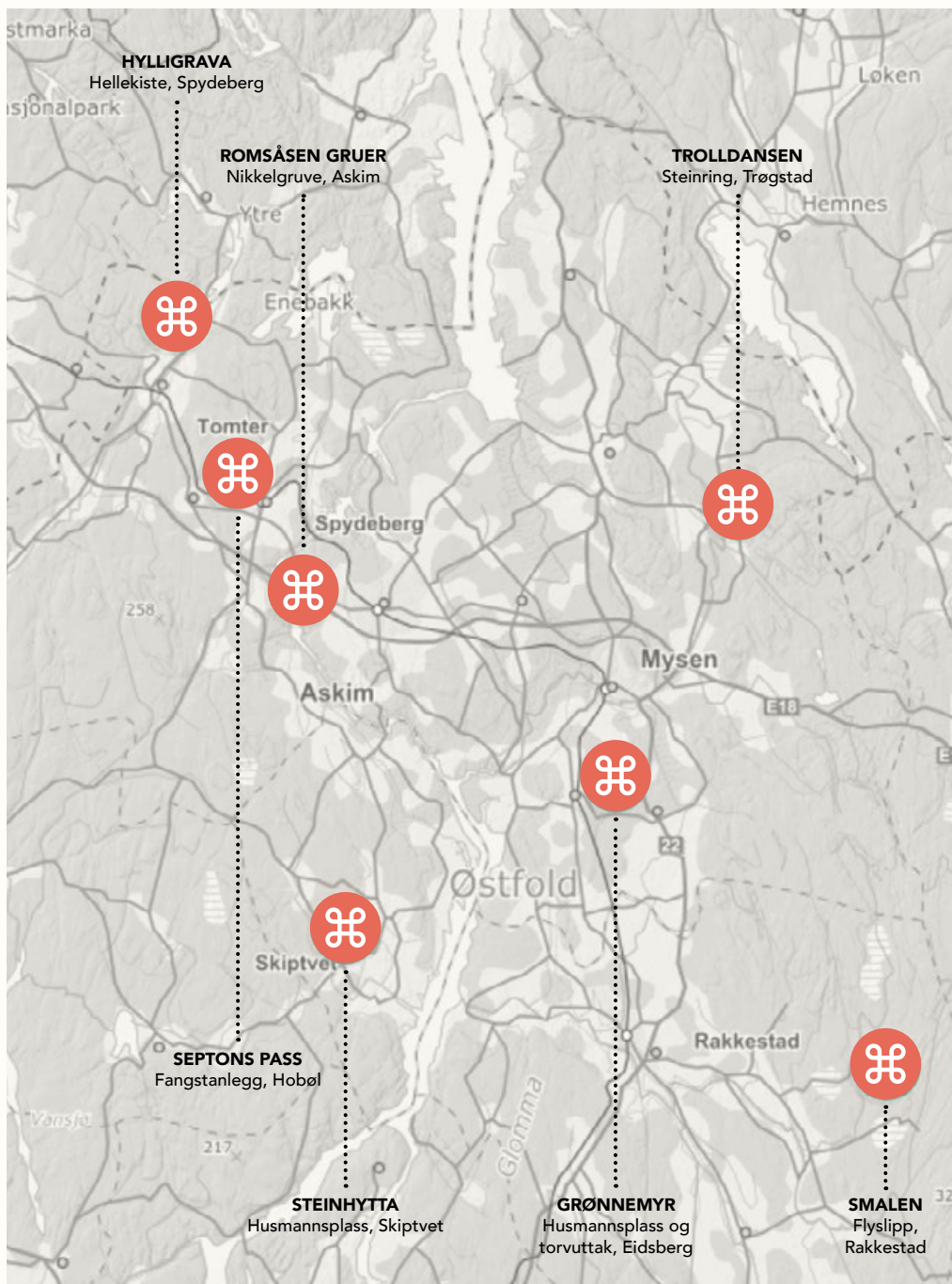
INDRE ØSTFOLD

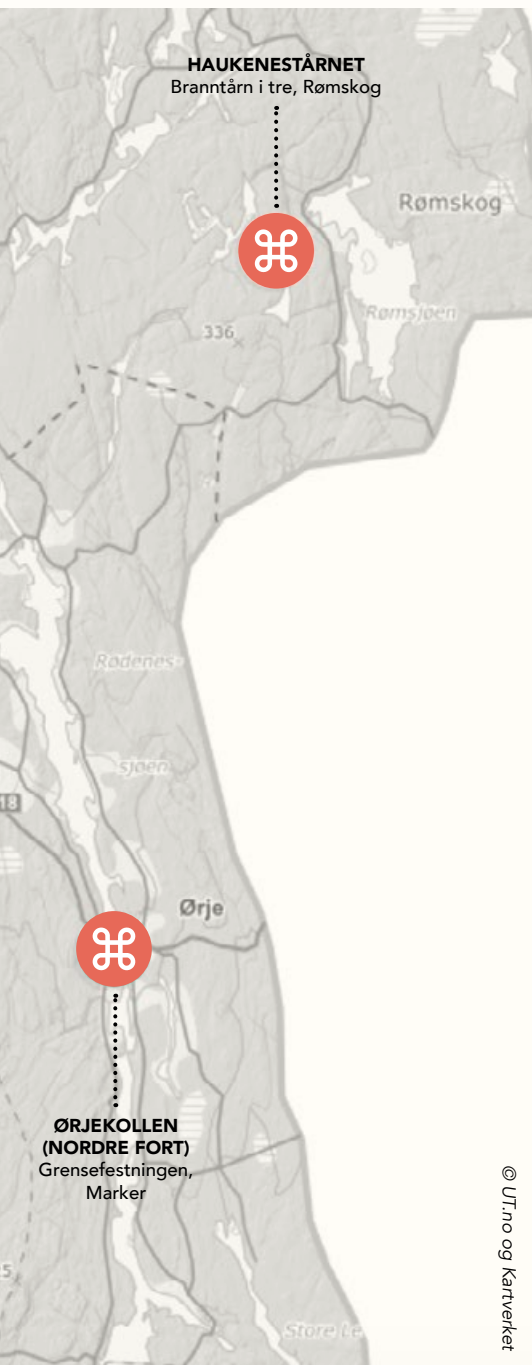

DNT Indre Østfold

20
2015-2025

KJENT

INDRE ØSTFOLD

Dette er en nyskaping i vår region, men konseptet «Kjentmannsmerket» er vel utprøvd andre steder i landet. Hensikten med tiltaket er først og fremst å få flere til å bruke den flotte naturen vi har i vårt distrikt. Ofte kan det også være greit å ha et mål for turen, og i vårt område har vi allerede tilbud som turorientering og stolpejakten. I opplegget for «Kjent i Indre Østfold regionen» vil målet være et kulturminne.

Året 2025 er utpekt som «Friluftslivets år» med ulike arrangementer over hele Norge. Oppstarten av «Kjent i Indre Østfold regionen» vil være en del av denne markeringen i vårt distrikt. Målet eller posten vil bestå av en liten plakatt plassert ved kulturminnet. Det vil i alt være utplassert 9 poster; en i hvert av disse områdene: Askim, Eidsberg, Hobøl, Marker, Rakkestad, Rømskog, Skiptvet, Spydeberg og Trøgstad. Disse postene vil stå ute i perioden 1. april til 1. oktober.

Hvert kulturminne blir omtalt i dette heftet, også med opplysninger om parkering, tilgjengelighet, registrering etc.

Opplegget med «kjentmannsposter» i Indre Østfold regionen vil selvsagt fortsette utover 2025 med nye og spennende turmål hvert år.

Bli med og bli bedre kjent i Indre Østfold regionen du også!

Turforslag

I dette heftet finner du anbefalinger til gode parkeringsplasser og turforslag som tar deg forbi kulturminnene, samt gradering av turene og koordinater til posten. Detaljerte beskrivelser finner du på UT.no – der finner du også annen nyttig informasjon til planlegging av turene, som bl.a. fine rasteplasser, gapahuker og utsiktspunkt.

PARKERING

Hver tur har minst en navngitt parkering, som du finner nærmere beskrivelse av på UT.no.

KOORDINATER

Du finner koordinater (EU89) til posten under hvert av kulturminnene.

GRADERING

Turene er gradert i henhold til «Merkehåndboka». Våre anbefalte turforslag har gradering enkel eller middels, men man kan fint planlegge lengre turer om man ønsker det. Bruk gjerne UT.no til turplanleggingen.

ENKEL

MIDDELS

TURKART

EIDSBERG VEST

Sameia–Glomma
1:20 000

FJELLA

1:30 000

NORDSKOGEN–OPPSKOTT

1:20 000

SPYDEBERG TURKART

1:30 000

TRØGSTAD TURKART

1:30 000

Flyslippet ved Smalen

Natt til 20. april 1945 var det flyslipp ved Smalen i Rakkestad. Norge mobiliserte og det var behov for mer våpen og ammunisjon. Gutta satt klare ved radioen og ventet på særmelding fra BBC i London og ca. 14.30 kom meldingen: «*Hvor var du i går natt?*». For ikke å skape mistanke, tok gutta ulike ruter inn til Høla, lagerplassen hvor de skulle gjemme innholdet i containerne, for å ikke skape mistanke. Fra Høla til slippstedet ved myra, var det rundt fire hundre meter. Her satt de og ventet til flyene kom.

Det kom to fly fra England kommer over myra denne natten, men det ene hadde en rar lyd. Det kunne være et tysk fly, så de turte ikke å tenne lysene for å signalisere slipp. Det viste seg senere at flyet hadde hatt en feil på den ene motoren. Litt etter kommer det andre flyet, et Liberators B-24 fly, da tennes lysene og de viser morsetegnet C ved myra på Smalen.

Det slippes i alt 13 containere. En av fallskjermene åpner seg ikke og går rett i myra, en annen åpner seg i lufta og dermed var det våpen og ammunisjon i fritt fall, men ingen blir skadd. De resterende lander fint og innholdet samles sammen og blir fraktet til Høla. De tar også med seg et par av fallskjermene. Resten ble lagt i containerne som ble båret til vesle Stensvann, hvor de så senkes.

Svarttjern runden

En fottur som byr på lokal krigshistorie, med flyslipp og våpenhule fra 2. verdenskrig, gapahuk og idylliske Svarttjern – perfekt for å ta seg en rast.

Korperudmoen

Rakkestad

59.416655,
11.523469

 5,8–12 km

Sameia rundt

Sameia ligger mellom Mysen, Eidsberg og Trømborg, på en liten høyde. Rundløypa i seg selv er ganske flat, men det er litt stigning inn til runden.

Her er det flere muligheter ut fra hvor langt man ønsker å gå; Trømborg kirke, Kloppa i Mysen, Folkenborg Museum eller Finnestadveien.

 Eidsberg

59.521170,
11.330362

Grønnemyr

I Sameia ligger et myrlendt område, kalt Grønnemyr, hvor det ble drevet torvuttak fram til begynnelsen av 1900-tallet. Plassen Grønnemyr, som fikk samme navn, ble ryddet her i 1835. Plassen var bosatt fram til 1880-åra, som husmannsplass under Nord-Bjørnstad. Rundt plassen var det et stykke med åkerland.

Fra midten av 1880-åra har det ikke vært fast bosetning på Grønnemyr. Låven på plassen ble stående til 1920-tallet.

I nyere tid er det bygget opp ei hytte på plassen, som «Sameias venner» tar vare på. Ved hytta finner du også en fin grillplass.

Foto: Marius Dalseg Sætre, DNT

Haukenestårnet

Etter hvert som skogen ble mer verd, ble det lagt mer vekt på å beskytte skogen mot skogbrann. Et samarbeid mellom Østfold Skogselskap, Det norske gjensidige Skogbrand forsikringsselskap («Skogbrand») og Rømskog kommune førte til at det ble reist et branntårn på Haukenesfjellet i 1909. Det første branntårnet på Haukenesfjellet var et åpent tømmertårn med en hytte der gulvplanet var 6 meter over bakken. Fra tårnet hadde de telefonforbindelse med bygda.

I 1927 ble det sendt forespørsel til «Skogbrand» om de var interessert i å bekoste bygging av et nytt tårn. Svaret var ja. Dette skulle også være et «åpent» tårn 12 meter høyt. Senere er det beskrevet som 14 meter høyt. Før krigen ble tårnet også benyttet som værvarslingsstasjon. Det gjaldt særlig i ustadig vær. Da skulle Meteorologisk Institutt varsles hver time for å oppgi bygenes posisjon og styrke. Under krigen forfalt tårnet og inventaret ble vandalisert. Så i 1953 ble det bygget et nytt tårn. Dette ble benyttet fram til 1975 da vakt holdet opphørte.

I dag er tårnet en ubetjent DNT hytte, som eies og driftes av DNT Indre Østfold.

 5,3 km

Sundsrunderen fra Haukenestårnet

Turen går i variert terreng og tar deg forbi både Hornfisktjenn og nordenden av Ertevanet. En fin tur for hele familien.

Branntårnveien
(sommer).

Rømskog

59.716263,
11.755991

 5,6 km

Åsen rundt

Åsen rundt er en sentrumsnær og lettgått sti som passer for hele familien. Turen går på grusvei og skogssti rundt Hylliåsen.

Rema 1000,
Spydeberg

 Spydeberg

59.630833,
11.060555

Hylligrava

Hylligrava er en hellekiste fra sen steinalder, ca. 2 000 f.Kr. og er et fredet kulturminne. Grava hører til den siste fasen av steinalderen som kalles den neolittiske tid (ca. 2400–1800 f. Kr.)

Selve gravkisten er bygget av svære flate steinheller stilt på kant, og over hele kisten har det vært bygget et tak av en stor og flere mindre heller. Gravkisten har så vært dekket av en forholdsvis liten og lav haug av jord.

Romsåsen gruver

Gruvene var i drift fra 1866–1876. Gruvesystemet består av et øvre og nedre hovedplan med mange stoller og synker, som igjen har forbindelse med en 17 m dyp sjakt. I tillegg er det et midtre plan. Under disse tre gruvenivåene finnes det et fjerde vannfylt nivå.

Under 2. verdenskrig i april 1940 søkte en del av lokalbefolkninga tilflukt i gruvesjaktene for å unngå trefningene ved Fossum.

Gruvene er Norges eneste nikkelgruve som er åpnet for publikum.

På Romsåsen finner du også den svært sjeldene kulebergarten, kulenoritt – også kalt potetstein. Steinen likner en potet i både form og størrelse. Kulenoritt er registrert kun tre steder i Norge, der Romsåsen har den største forekomsten. Steinene er fredet og det er ikke lov å banke dem ut av fjellet eller fjerne løse steiner fra området.

Du kan lese mer om gruvene og potetstein på plansjene i Romsåsen.

Romsåsen rundt, om bygdeborgen

Romsåsen rundt er en kort tur i et spennende område. Turen byr på gruvehistorie, en sjelden kulebergart og bygdeborg, samt flere utsiktspunkter og rasteplasser.

Romsåsen gruver

Askim

59.588642,
11.107094

 8,3 km

Kulturminnesti i Gaupsteinmarka
En tur fullspekket av lokalhistorie, i vakre Gaupestadmarka.

Unås er en stor og fin turparkering. Det er ingen vei- eller parkeringsavgift.

 Hobøl

59.687234,
11.016875

«Septons pass»

Septons pass er et fangstanlegg som består av åtte intakte dyregraver og flere mindre tufter. I vestkanten av Kloppmyra går terrenget over i en halvrund sandflate. Langs nordkanten av myra og denne sandflata løper en lang, sammenhengende og 10–20 meter høy fjellkant i øst-vestlig retning. Fjellkanten er så bratt at det er umulig å forsere den, unntagen gjennom et trangt pass som munner ut på denne sandflata nedafor. Langs ytterkanten av flata ligger det 8–10 dyregraver på rad med jevne mellomrom. En kan tenke seg at det også ble satt opp stengsel av rajer mellom gravene. Vilt som kom ned gjennom bergkløfta, ville da være nødt til å falle i ei av gravene. Dersom de drev klappjakt i heiene på nordsida, ville de kunne drive dyrene mot bergkløfta og dermed i fangstgroperne.

Urveien går videre vestover forbi Holtet og inn i Unaasskauen. Der ligger det også flere dyregraver nedenfor Holtemåsan.

Ottar Brødholt skriver at gravene på begge sider av delet mellom Unaas og Svigebøl, nok har tilhørt ett fangstsystem med mer enn tjue graver. Alderen på disse er ikke bestemt, men en arkeolog fra Østfold Fylke kunne anslå 1000 år.

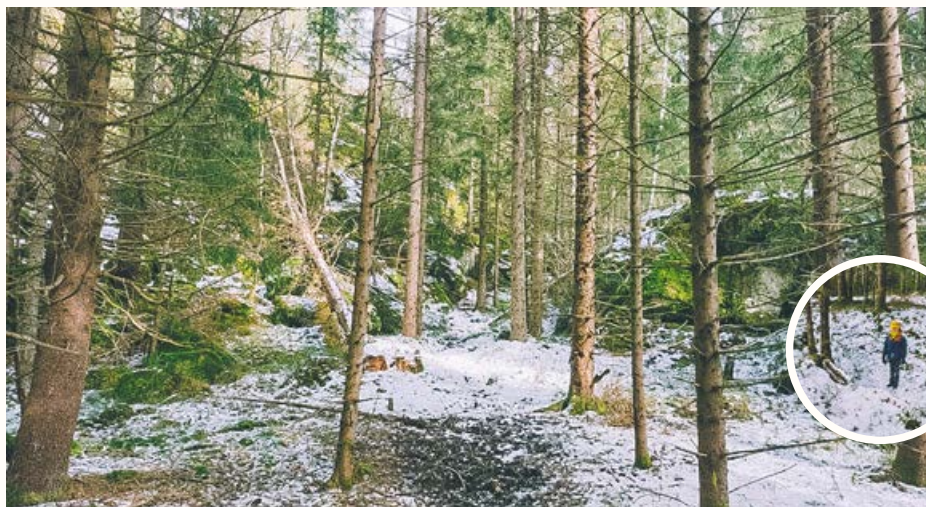

Foto: Arild Carlsen

Steinhytta

Steinhytta var en plass under Karterud gård, og ingen vet når den ble satt opp. Men etter byggemetoden kan den være flere hundre år gammel. Berthe Hansdtr kom dit i 1876 og bodde der i ca. 30 år. Det ble bygget på et tilbygg i tre på vestsiden på 1870-tallet som kan være i forbindelse med hun Berthe. Hun skal ha brukt tilbygget som stue, og steindelen som kjøkken og antakelig hadde hun med seg tre unger da hun kom dit, Milla, Oline og Karen Elise. Berthe hjalp til på gårdene med slakting og baking, og det finnes et fint teppe som hun har vevd av grisebust og hestetegl. Hun hadde også søndagsskole på Steinhytta. Berthe hadde også et trebein på slutten når hun bodde der, og hun flyttet til dattera Oline på Karlsrudengen mellom 1905–1909.

Steinhytta ble revet i 1943 for å settes opp på Bygdetunet. Dette ble ikke gjennomført, og da ble de beste steinene fraktet bort.

Roy Sletner med flere begynte høsten 2017 å sette opp igjen Steinhytta, og den gang var det bare en nedgrodd steinhaug igjen, så det måtte jekkes inn store steiner fra området for å få nok stein. Målet er å bygge opp igjen hytta slik at den blir lik som på det eneste bildet som fins av Steinhytta (tatt rett over 1900-tallet).

8,4–15,7 km

Kulturminnestien

Kulturminnestien er en fin fottur som tar deg forbi flere fine plasser, som Steinhytta, Furukollen turhytte og utsiktstårnet. Om man ikke orker å gå hele runden, så kan man gå en kortere runde og ta en avstikker bortom Steinhytta.

Skiptvet Idrettshall

Skiptvet

59.466062,
11.137482

 11,8 km

Rundtur i Nordskogen fra Havnås

En turperle i Indre Østfold, som tar deg forbi Damtjerna, Oppskott utsiktstårn, Kroktjern og Trolltansen.

Gamleskolen i
Havnås.

Trøgstad

59.619394,
11.417952

Trolltansen

Trolltansen består av totalt 7 store steiner plassert i en ring med en stein i midten. Ringen har en diameter på 4,4 meter og steinene stikker 25–75 cm over bakken. Hovedregelen for slike steinringer er at antall steiner i ringen er oddetall. Steinringene blir ofte kalt dommeringer eller tingplasser, betegnelser som er senere tiders forsøk på å forklare bruken av steinringene.

Ørjekollen

Ørjekollen (Nordre fort) inngår i Ørjefortene, som besto av Nordre og Søndre Fort, samt at det lå befestninger på Ørjekollen og Hesthaug i vest. Midt i mellom lå kaserneområdet, det nåværende Ørjetun.

Fortene ble anlagt i 1902–03 for å dekke mellomriksveien, i dag E18, over Ørje som var den viktigste innfartsåren fra Sverige. De inngår i grensefestningene, som skulle fungere som en buffer hvis svenskene angrep landet. Fortene var i sin tid oppsatt med 1300 mann og ansett som moderne og beskyttet av piggtårsperring og skyttergraver.

Besøk fortet for å lære mer om Ørjekollen (Nordre fort), Ørjefortene og grensefestningene.

Fort runden

En flott rundtur med historie og fantastisk utsikt, både fra Hesthaug utsiktstårn og fra Ørjekollen (Nordre Fort).

Du kan parkere i Ørje sentrum. Hvis du vil unngå den bratte starten på turforslaget over, så er Ørje lysløype (Damholtveien) et fint utgangspunkt.

59.478999,
11.647213

Allemannsretten

Allemannsretten gir alle rett til å ferdes fritt og oppholde seg der de ønsker i naturen – uavhengig av hvem som eier grunnen. Den gir oss også rett til å høste fra naturen, for eksempel saltvannsfisk, bær, sopp og ville blomster.

Allemannsretten skiller mellom inn- og utmark. Innmark som boligeiendommer og dyrket mark er unntatt fra retten. Ferdsel på dyrket mark er likevel tillatt fra 15. oktober til 29. april, men bare dersom bakken er frosset eller dekket av snø.

Miljødirektoratet

Du kan også ta det digitale friluftskurset «Sporløs ferdsel» på dnt.no, hvor du kan lære mer om:

- allemannsretten
- sporløs ferdsel
- visste du at...?
- bål
- matlaging og avfall
- sove ute
- hensyn til dyreliv
- dogåing på tur
- transport og friluftsutstyr

Du kan lese mer om allemannsretten på nettsidene til: miljodirektoratet.no / dnt.no / norskriluftsliv.no

TURVETTREGLENE

1

**TA MED DEG ALT
SØPPEL HJEM**

Etterlat deg kun ditt eget fotavtrykk når du er på tur. Ta gjerne med søppel du finner på veien.

2

**VIS GODT DO-VETT,
TA MED DEG
PAPIRET I EN POSE**

Grav et hull i bakken og dekk til. Legg papiret i en pose og ta det med. Hold avstand fra stier, rasteplasser og bekker.

3

**VIS HENSYN TIL
LOKALBEFOLKNINGEN**

Hytter og boliger har rett på en privat sone. Ikke ta snarveier over innmark, gjennom tun eller i nærheten av bebodde hus/hytter. Vis parkering- og campingvett.

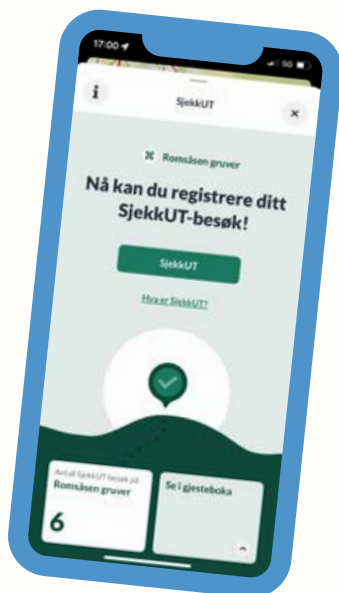
Registrering av poster

Det vil være et skilt på hver av postene, hvor du enten kan registrere postene digitalt med SjeckUT i UT-appen, eller notere en kode i skjemaet på baksiden av dette heftet.

På UT.no finner du også en liste over alle kulturminnene, samt en liste med de anbefalte turforslagene.

Turpostene vil henge ute i perioden 1. april til 1. oktober.

Hvis du ikke allerede har UT-appen, så kan du laste den ned via App Store og Google Play. Du må registrere en bruker for å kunne registrere besøk i appen.

*vær forsiktig med ild
og slokk bålet helt
før du forlater det.*

4

HUSK BÅLFORBUDET OG VIS BÅLVETT

Det er generelt bålforbud fra 15. april til 15. september. Bruk etablerte bål plasser der det er mulig, og ikke skad trær når du skal finne ved til bålet – bruk tørre kvister som du finner på bakken.

5

VIS RESPEKT FOR DYR- OG FUGLELIV

Dyr og fugler er sårbare. Hold avstand, lukk grunder og sjekk ferdselsrestriksjoner for området du er i.

6

VIS HENSYN TIL ANDRE

Det er mange som er ute på tur og er glade i naturen. Enten du trener eller bare er på søndagstur: Ta hensyn, og senk farten om det trengs.

KJENT

INDRE ØSTFOLD

Et samarbeid mellom flere foreninger og kommuner i Indre Østfold regionen.

Kulturminne	Kode	Navn
1		Flyslippet ved Smalen
2		Grønnemyr
3		Haukenestårnet
4		Hylligrava
5		Romsåsen gruver
6		«Septons pass»
7		Steinhytta
8		Trolldansen
9		Ørjekollen (Nordre fort)

Navn _____

Telefon _____

Epost _____

Skjemaet kan leveres inn ved innbyggertorgene/ servicetorgene i kommunene Skiptvet, Marker, Rakkestad eller Indre Østfold. Eller du kan levere det inn på DNT Indre Østfold sitt kontor i Haugomgata 20 i Askim. Innlevering må skje **innen 1. november**.

PREMIER

Selv om det er en premie i seg selv å gå på tur i den flotte regionen vår, vil vi trekke ut 3 vinnere blant de som har levert inn skjemaet/registrert besøkene sine på UT.no.

Besøk alle 9 turmålene, og vær med i trekningen av:

- Gavekort på Intersport
- Hytteovernatting på en av DNT Indre Østfold sine hytter
- En samling av friluftsbøker fra regionen

